

ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН

КАКЪВ ЩЕ СТАНЕШ?

Превод от руски: [Неизвестен], 1977

chitanka.info

Гостът дълго търка подметките си в бърсалката, проблясва с очилата си, размотава безкрайния си шал и най-сетне с отсечен: „Не, не, аз сам!“ — започна да се освобождава от шубата си. Яранцев деликатно отдръпна поглед от вратата, където перисталтиката на пода поглъща по това време измачканата бърсалка.

Поради това той пропусна промяната. Току-що в антрето се суетеше опакован в дрехи старец, а сега, вирнал рошавата си брада, към Яранцев решително гледаше жилест и хилав Дон Кихот с очила.

— Моля — като потисна изненадата си, каза Яранцев. — На какво дължа посещението ви?

Този старомоден израз се откъсна някак си неволно от устните му.

— Аз съм от Студията и идвам във връзка с Мик.

— Да не би да е направил нещо? — не се сдържа Яранцев.

— Да е направил нещо? — веждите на стареца подскочиха с укор. — Не се изразихте правилно. Никое производно на глагола „правя“ не може да има толкова негативен смисъл, а освен това „правя“ е хубава дума, в нея има творчество.

— Моля да ме извините, но тогава за какво става дума?

— За това — старецът понижи глас, — че Мик е готов да извърши престъпление.

Яранцев изтръпна. В него веднага оживяха всички страхове, всички опасения. Винаги, от самото раждане на Мик, той живееше под гнета на една напълно осъзната тревога.

— Продължавайте — глухо каза той. — Като баща аз съм длъжен да знам всичко. Какво престъпление?

— Най-тежкото, което човек може да направи по отношение на самия себе си. Мик напуска Студията.

Облекчението беше толкова голямо и неочеквано, че от гърлото на Яранцев се изтръгна хрипкав смях. Мустаците на стареца настръхнаха възмутено.

— Поязврайте ми, нещата не са за смях — изкрещя той. — Ако вие като баща не разбираете...

— Извинете — каза Яранцев. — Аз ще се помъча да разбера всичко. Само че нека почнем отначало. И така, Мик се готови да напусне Студията. Жалко, струва ми се, че той беше постигнал при вас известни успехи.

— Известни успехи?... О, не. Не известни, а забележителни.

— Виж ти? За мен това е нещо ново.

„И то неприятно — помисли Яранцев. — Толкова се страхувах да не отблъсна Мик с прекален контрол, че това дори се е превърнало в непростим пропуск. Впрочем другите също са чудесни.“

— Мик е затворено момче — каза той гласно, — но аз правих справки в Студията („Не аз, а другите, но това не е важно“). Въпреки това информацията, която ми дадоха...

— Тя не би могла да бъде друга — старецът се намръщи. — Мик е особен юноша и поради това се налагаше похвалите да се дозират строго.

„Особен? Виж това е точно казано...“

— Чакайте — старецът внезапно се напрегна, — казвате, че сте направили справки в Студията? Кога беше това?

— Сега просто не мога да си спомня точно... Очевидно е, че не съм говорил тогава с вас.

— Странно, много странно. Аз не само съм учител на Мик, но и ръководител на Студията, така че би трябвало да зная. Същевременно...

— Аз също съм длъжен да знам някои неща за успехите на Мик, обаче, както виждате, нищо не знам — бързо го прекъсна Яранцев. — Впрочем, доколкото разбирам, работата не е в това. Мик се готви да напусне Студията, а вие смятате, че с това той прави грешка.

— Грамадна и непростима грешка. Та той е роден мислетик.

— Това вярно ли е? — недоверчиво запита Яранцев.

— На вас моето име, името на Андрей Иванович Полосухин, очевидно нищо не ви казва — старецът гордо се изправи. — Не се обиждам. Но можете да запитате Сегдин или пък Бенковски — надявам се тези имена сте ги чували? Те ще потвърдят, да, да, ще потвърдят, че Полосухин умеет да оценява кой има талант.

— Вярвам, вярвам. Просто всичко това за мен е твърде неочеквано. Мик и изведнъж роден мислетик. Кой можеше да си помисли това!

„Да, точно това, разбира се, никой не би могъл и да предположи...“

— Вижте какво ще ви кажа — старецът вдигна високо пръст. — Едно пояснение е необходимо, тъй като, ако не греша, мислетиката не

влиза в сферата на вашите интелектуални интереси, а аз се надявам да имам във ваше лице убеден привърженик. Мнозина си представят мислетиката само като нов вид изкуство, докато тя всъщност е синтез и връх на вековечните стремежи на художника...

— Да, да, моля ви, продължавайте — нямащи сила да стои на едно място, Яранцев развълнувано закрачи из стаята. — Слушам ви най-внимателно.

Но всъщност слушаше разсеяно. Той беше достатъчно ориентиран по отношение на мислетиката и нищо не пречеше да се съсредоточи. Мислетика? Какво пък... Ново, многообещаващо и сложно изкуство. Разбира се, синтез. Сплав на живопис, скулптура, стереокино, а може би освен това и драматургия с биотоника и холография. Пряко, без участието на човешките ръце, сътворяване на светлинни образи, абсолютно невеществени, но ако е нужно, на вид неотличими от действителността. Човек си седи и мисли, а сложната апаратура, долавяща неговата мисъл, превръща фантазията в багри, движения и звук, придава на виденията на ума му форма и вещественост, мнина и все пак истинска като самия живот. Трета природа? Във всеки случай не прост синтез на най-нова техника с най-старите видове изкуства, а качествено нова стъпало в самото изкуство. Все още малцина владеят този нов и необичаен език. Подобно на това, както през първите години на киното: създаден е нов могъщ метод за предаване на действителността, а има съвсем малко творци, които да му вдъхнат живот.

И Мик е една от надеждите? Просто немислимо и непостижимо за ума! Макар че... Какъв би станал един способен физик през епоха, в която не е съществувала физиката? Жрец? Може ли да има кинорежисьор, преди да се появи киното? Нима може да се случи така, че самата природа да предопредели даден човек за една строго определена дейност и ако се окаже, че в живота липсва такова място, нима съдбата му ще тръгне по глупав протоберанс? Спекулативни разсъждения, ние нищичко не знаем точно... Какво, какво?

— ... А вместо това, вместо всичко това вашето момче иска да стане усвоител. Известно ли ви е това?

Яранцев кимна. Вярно е, че Мик жадува да усвоява диви планети. Твърде интересна ситуация. Тя те подтиква към някои

размисли и като че ли към изводи, с които впрочем не си струва да се бърза.

— Така — обобщи Яранцев. — И вие искате аз да убедя Мик да се откаже.

— Точно така: настоявам.

— А ако второто му увлечение е по-силно от първото?

— Не може и да става сравнение. Просто го сърбят мускулите и го привлича подклажданата от общия интерес романтика на космическите далнини. Творчеството, създаването на ценности на ума и чувствата, а не грубият набег в девствените простори, уверявам ви, ето кое е истинското му призвание.

— Набег? — удивено повтори Яранцев. — Каква неочеквана асоциация.

— Защо пък? — изръмжа старецът. — Схватката със стихиите, която е полезна и достойна сама за себе си, изисква от человека качествата на меч, иначе — грешка и гибел.

— Според вас характерът на Мик не е подходящ за битки?

— Не става дума за това — последва вече леко раздразнен отговор. — Има голяма и има малка перспектива, а погрешният избор е загуба за обществото и което е още по-горчиво — за самия човек, който...

Яранцев скришом погледна портрета на Мик. От стената го гледаше скулестото загоряло и немного красиво лице на младеж, в който обаче се долавяше характер. Светлите му очи жадно се взираха в света; в тях имаше и замислена задълбоченост, като че ли техният притежател се прислушва в нещо у самия себе си. Интересно, още неоформило се окончателно и, трябва да се признае, въобще неизключително лице на съвременен юноша.

Съвременен? Разбира се, а на какъв друг?

Старикът в движение долови погледа на Яранцев.

— Не му предсказвам лаври в изкуството, но избавете го от съдба, която определено му е чужда. — Произнесе той с патос.

— Съдбата... — тихо каза Яранцев. — А колко знаем за онова, което я съставя? Имам един въпрос. Ако не съществуваше мислетиката, биха ли могли способностите на Мик по принцип да се проявят така ярко, да речем, в областта на живописта?

— Не — тръсна старецът глава. — Не.

— Защо?

— Това е по-лесно да се почувствува, отколкото да се обясни. Виждате ли, живописта или дори ваятелството са статични изкуства. Не в експресивен смисъл, а в смисъла на... ъ-ъ-ъ... Ако върху платното се носят коне, вие можете ли да си ги представите извън и край пространството на картина? Можете ли да чуете звъна на подковите в залата, да усетите край лицето си горещия вятър на техния галоп?

— Трудно.

— Виждате ли! А мислетиката — това е мощта на изграждане на един цял свят. Нито образ, нито отливка, а истински свят. Тя изисква... хъм... пространствено напрежение, динамично изразяване на всички чувства... Вероятно говоря неясно, за съжаление терминологията още не е разработена и...

— Може ли да се направи изводът, че мислетиката изисква някои качества на характера, които съвсем не са задължителни при живописта?

— Извинете ме, аз не съм психолог. Но до известна степен... Да, струва ми се. Но ние отново говорим не за това, което трябва.

— Нима? Нека бъдем логични. Вие искате да подтиснете в Мик стремежа му към риск и схватки, макар и временен, необмислен, но властен. Нека допуснем, че той ще ни се подчини, въпреки че не вярвам в това. Какъв ще стане той тогава?

— Какво, нима аз не съм ви убедил?

— Не.

— Отказвате да ми помогнете?

— Безусловно.

Старецът се взря неподвижно в ръцете си и тези ръце, възлите на тъмните вени под пергаментовата кожа внезапно се сториха на Яранцев като коренища на някога силно, но сега вече немощно тяло.

— Не се разстройвайте — меко каза той. — Ще ви напусне Мик, но ще дойдат други, и то много по-способни...

— Тогава ето какво — ръката сухо и неочеквано се стовари върху масата. — Вие не поискахте да приемете моята позиция, но аз ще отида докрай. Разбира се, вие знаете за „правото на талант“.

— Какво значи това? — възклика Яранцев. — Да не би да се гответе да се възползвате от него?

— Именно. Именно, готвя се. — В стаята сякаш се разнесе звукът на бойна тръба. — Правото гласи: човек е способен да се разпорежда със своя талант, ако неговото приложение не е насочено към престъпление или ако човек не погубва таланта си със своето поведение. При последния случай, тъй като загиването на таланта нанася вреда на цялото общество, то има право, без да прибягва до принуда, да въздействува на личността. Аз ще докажа, че подобно вмешателство в съдбата на Мик е необходимо!

— Давате ли си сметка за последиците? — Яранцев беше готов едновременно и да избухне, и да се разсмее. — Съществува и отговорност на обществото: лицата, които пречат на проявата на таланта, както и на развитието на личността, носят строга отговорност. Това не ви ли смущава?

— Не, защото на мен ми е скъпо бъдещето на Мик — последва непоколебимият отговор.

„Ето ти история — помисли Яранцев. — Ако всичко се остави на самотек, този фанатик може би ще постигне своето. Тогава Мик чисто и просто — без да заподозре каквото и да е — ще бъде провален на приемните изпити. При втория и няма съмнение и при третия път, въпреки всичко, ще го приемат, тъй като упоритостта е признак на устойчиво влечеание към дадена професия. Но трябва ли да бъде подлаган на подобни изпитания? Усвояване на планети... За опит не би било лошо да се убедим какво го тегли натам — модата или наследствените черти на характера му? А може би е по-добре всичко да се остави да върви по своя път? Прекалено грубата намеса е ненужна. Не би трябвало да има и нищо изключително. Значи този опит трябва да се пресече. Разбира се, това може да се направи, но колко хора тогава би трябвало да бъдат осведомени за тази работа? Рисковано е...“

Размишлявайки, Яранцев наблюдаваше стареца. Той сякаш беше замрял с вдигнато копие, готов за отпор, готов да стои до смърт. Истински Дон Кихот. Само старческите пръсти треперят и само сълзящите очи са впити в снимката на Мик и изльзват такава тъга...

„Ама той го обича! — ахна Яранцев. — Всичко това е от любов към Мик, към най-талантливия и може би последния му ученик, в който е цялата му надежда, за когото е цялата му неизразходвана нежност... Оттук са и — разбира се, за неговото добро — всички

опити да го предпази и насочи. А този неблагодарен Мик... Неблагодарен? През последните дни Мик беше подтиснат. Аз, слепецът, подозирах, че това е несподелена любов, а изглежда, че всичко е съвсем иначе... Да, точно така е. Ех, момче, момче, ако познаваше себе си такъв, какъвто си бил някога...“

— Нямате ли внуци? — внезапно запита Яранцев.

Старецът трепна.

— Не... Извинете, какво отношение има това?

— Деца също сте нямали — уверено продължи Яранцев. — Но това наистина няма никакво отношение към нещата, които искам да ви кажа. Кой е според вас Мик?

— Как кой? — смути се Полосухин. — Мик си е Мик, както вие сте си вие, а аз съм си аз.

— Не е съвсем така — възрази Яранцев. — Вие сте си вие, аз също съм си аз, а виж Мик... Преди малко, когато говорехте за неговите намерения, вие изпуснахте такива думи като „набег“, „меч“. Случайно ли е това?

— Не ви разбирам.

— Трябва да разберете — властно каза Яранцев. — Усвояването на планети, борбата със стихиите са се свързали у вас във верижка; набег-меч... По-нататък, по-нататък какво ви идва на ум? Без да мислите, бързо, подсъзнателната асоциация, е?

— Варварство, безсмыслица... — поддавайки се на натиска, промърмори старецът. — Но...

— Кажете ми имена, които свързвате с казаното. Имена, свързани с набег, с варварство — кажете?

— Чингиз хан, Атила...

— Стоп. Мик е именно Атила.

С очи, станали почти стъклени, старецът се взря в Яранцев.

— Вярно! — изкрештя той тъничко. — Така може да се отнася към своята дарба само варварин.

— Не ме разбрахте — като понижи глас, каза Яранцев. — Работата не е в това, че от ваша гледна точка Мик постъпва като варварин. Той по рождение си е варварин. Той е самият Атила. Същият този „бич божи“, който преди хиляда и петстотин години е опустошил Европа. В него се тай мозъкът на Атила, кръвта на Атила и всичко това съвсем не е в преносен смисъл, той е самият Атила.

— М-много интересно — с леден тон каза старецът. — И как ще ми наредите да тълкувам това? Като изключим цялото това бълнуване...

— Това съвсем не е бълнуване — уморено каза Яранцев. — Гробът на Атила беше намерен и разкопан преди четвърт век, а всяка оцеляла клетка на тялото съхранява генетичната програма на целия организъм. Такива клетки се намериха, а останалото беше работа на ембрионотехниката, и то не чак толкова сложно. Роди се, възкръсна, беше създаден — това вече, както вие искате — детето Атила. Ние нямахме деца и го осиновихме. След смъртта на Магда Атила-Мик възпитавам само аз. Сега той порасна... Ето това е всичко.

Този път думите, казани така обикновено и просто, стигнаха до стареца. Неговото тяло някак си изсъхна, сгърчи се и лицето му потъмня от множество нови бръчки, а брадата и мустасите му изпъкнаха, сякаш побеляха и станаха главното върху това опустошено лице.

Това продължи около минута, след което очите оживяха сякаш през пепелта си пробива път лъч светлина.

— А защо... защо Мик?

Гласът му прошумя така тихо, че Яранцев не можа веднага да го чуе, а когато го чу, не можа изведнъж даолови смисъла на въпроса.

— Просто детето трябваше да бъде някак наречено.

— Защо?

— Какво защо?

— Всичко...

— Но това е ясно! Проблем на средата и наследствеността. Ето новородения Атила. А ето и нашето общество. Какво би станало сега от един кървав насилиник?

— Вие сте му станали баща.

— Да.

— Така е изисквал експериментът...

— Ами да.

— Ненавиждайки миналото на Мик, пазейки се от неговите заложби, плашейки се от проявите на характера му...

Яранцев се намръщи.

— Преживяното си е преживяно — каза той рязко. — Да оставим това.

Старецът свали очилата си, сякаш те бяха видели нещо, на което не би трябвало да бъдат свидетели. Помисли и запита, без да гледа към Яранцев.

— Мик, разбира се, не знае кой е всъщност?

— И никога няма да узнае — твърдо отвърна той. — Това е тайна, известна на малцина.

— Дори ако аз му кажа?

— Няма да го направите.

— Това е вярно... — кимна старецът.

„Ще трябва да премълча още много неща“ — с горчиво възхищение и съжаление към Яранцев си помисли той, чувствуващи се разбит и безпомощен пред ослепителното и страшно сневъзможността да се предвиди величие на онова, което бяха дръзнали да направят тези неразбираеми за него хора.

Не случайно той бешеоловил нещо дълбоко лично още в онази, в най-първата работа на Мик. Тази, в която по една равнина, безнадеждно зелена и гладка, отчаяно бързаше към хоризонта крехката фигурка на дете. А от небето, смутено и втренчено, сякаш правейки заклинание против бедствие, към детето гледаше приличащо наоко слънце.

Същия този израз старецътолови сега в погледа на Яранцев. На онзи, който беше баща на Мик и възпитател на Атила. Който бешезнаел и действувал, обичал и се страхувал, отглеждал син и правил с него експеримент. И който очевидно така и не беше разбрал защо Мик се стреми да отиде по-далеч дома си.

Публикувано в сп."Наука и техника", бр.39-40/1977 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.